

Info- en vormingsactiviteit 4 november 2014

‘Het Sigmaplan als katalysator: ontdek het in en rond de cluster Kalkense Meersen’

VOORMIDDAG

Geleide wandeling in Paardeweide door Dominiek Decleyre, projectleider Agentschap voor Natuur en Bos

Van dichtbij maakten we kennis met het gecontroleerd overstromingsgebied (GOG), het rietatol, de in- en uitwateringsluis en de unieke vistrap.

Paardeweide wordt ingericht als wetland met open water, broekbossen en drassige graslanden. Die laatste worden beheerd door lokale landbouwers.

De beheersing van het waterpeil in het gebied gebeurt door de fijnregeling van een in- en uitlaatsluis. Het wetland moet altijd onder water staan. Het water van de Schelde kan bij vloed via een terugslagklep (die wordt geblokkeerd zodat ze altijd deels openblijft), een spindelschuif en schotbalken het GOG binnen vloeien. Het overtollige water kan bij eb via de uitwateringsluis terug afwateren naar de Schelde. De toekomst zal uitwijzen in welke mate aanslibbing in dit gebied plaatsvindt.

Wanneer het overstromingsgebied (GOG) in werking treedt (het water stroomt dan over de overloopdijk) wordt het water in een dissipatiegracht afgeremd. De energie wordt uit het overstortende water gehaald, zodat er op dat moment niet te veel erosie optreedt in het overstromingsgebied zelf.

Ter hoogte van de uitwateringsluis werd een unieke vistrap aangelegd die bij vloed volledig onder water staat zodat de vissen zich kunnen verplaatsen doorheen het hele gebied. Vissen (zoals paling, rietvoorn, brasem, stekelbaars) kunnen door deze vistrap gemakkelijk migreren tussen de Schelde en het wetland met open water.

In het wetland met open water werd een rietatol aangelegd. Om de ringdijk op te hogen, werden in het oostelijk deel van Paardeweide diepere en ondiepere zones uitgegraven. De 6 eilanden vormen een atol. Het riet op landruggen van het atol kan zich via een geleidelijke overgang naar het diepere water gemakkelijk uitbreiden. Het gebied moet een habitat vormen voor enkele zeldzame watervogels waaronder roerdomp, woudaapje, snor, rietzanger, porseleinhoen en purperreiger. Andere soorten zoals de ooievaar, de kleine en grote zilvreiger hebben hier reeds hun plaats gevonden. Een recent aangelegd schermbos langs de ringdijk zal hun leefgebied verder afschermen.

Meer info:

Paardeweide pakt uit met een nieuwe leerpad.

Vistrap Paardeweide

Toelichting stand van zaken in de projectgebieden van de cluster Kalkense Meersen in Wijmeers 1 door Ir. Michaël De Beuckelaer-Dossche, projectleider Waterwegen en Zeekanaal

Momenteel is men in volop bezig met de aanleg van de ringdijk van het GOG Wijmeers 1. Hiervoor gebruikt men aarde uit het gebied zelf (vrijgekomen bij de aanleg van enkele visvijvers). Een ander deel wordt via schepen aangevoerd.

De uitwateringsluis van het gebied is nog niet aangesloten op de Schelde. Het gebied, dat eind 2015 operationeel zal zijn, zal maar af en toe overstromen (1 keer om de 50 jaar). In een latere fase wordt gestart met de natuurinrichting. Volgens de instandhoudingsdoelstellingen moeten verschillende broedkoppels (van o.a. roerdomp, kwartelkoning en porseleinhoen) in de Kalkense Meersen terecht komen én blijven. Om deze vogels aan te trekken worden hier graslanden, broekbossen en hoger gelegen zandruggen ontwikkeld.

Meer info:

[Stand van zaken - Sigmaproject Cluster Kalkense Meersen](#)

NAMIDDAG

Uitleg en filmpje over innovatieve techniek bij aanleg van de compartimenteringsdijk in Vlassenbroek door Grenzeloze Schelde

Een innovatieve techniek die in Vlassenbroek gebruikt werd om compartimenteringsdijk te construeren kadert in een Interreg project: PRISMA (PRomoting Integrated Sediment MAnagement), een geïntegreerd gebruik van sediment.

Het slib, gebaggerd uit de Boven-Schelde wordt per schip naar Vlassenbroek vervoerd. Als het slib voldoet aan de voorwaarden (milieu hygiënisch, samenstelling), wordt het gezeefd en vermengd met toeslagstoffen zodat het direct klaar is voor gebruik. Door het transport van het slib via water worden er voor de bouw van de compartimenteringsdijk zo'n 10 000 vrachtwagenritten uitgespaard. Het filmpje werd door Waterwegen en Zeekanaal NV en de aannemer Jan De Nul gemaakt om een internationaal publiek te informeren over de techniek.

Meer info over de stand van zaken van het sigmaproject te Vlassenbroek vindt u [hier](#).

Presentatie over het archeologische erfgoed in Bergenmeersen en de gehele Scheldevallei door Erwin Meylemans, archeoloog Agentschap Onroerend Erfgoed

Om tijdens de Sigmawerken geen historische relict en sites te schaden voert het Sigmaplan sinds 2008 grondig archeologisch onderzoek uit.

De oorspronkelijke inrichtingsplannen van de cluster Kalkense Meersen zijn beperkt aangepast geweest, zodat archeologische vindplaatsen in de bodem kunnen geconserveerd worden voor de toekomst. Het gehele gebied opgraven kost jammer genoeg te veel geld binnen het Sigmabudget. In Bergenmeersen werd de loop van de hoofdkreek meer noordelijk gelegd, namelijk in de geul van de Schelde in het Laat- Glaciaal. Daar waar toekomstige erosie niet kon vermeden worden, werd in 2012 de opgraving gestart. Al die gegevens, wellicht enkel het archeologische topje van de ijsberg, tonen een gebied dat zeer rijk is aan archeologische vindplaatsen.

Aan de hand van meer dan 1000 boringen kon men in de eerste plaats het landschap vanaf de laatste ijstijd (14.500 jaar geleden) reconstrueren: de ondergrond van alle zones in de cluster Kalkense Meersen herbergt de restanten van een indrukwekkend riviersysteem (nu opgevuld met veen en klei). Dankzij geofysisch onderzoek, het graven van proefputten, het analyseren van scherven en vuurstenen werktuigen werd ook de occupatie door de mens in Bergenmeersen in kaart gebracht. Een chronologische uitleg van de occupatie door de mens vanaf de vroege prehistorie is te lezen in het Bergenmeersenboek.

Meer informatie over het archeologisch onderzoek vindt u in het bezoekerscentrum, het [projectboek Bergenmeersen](#) en op de [website](#) van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

De presentatie van Erwin Meylemans kan u [hier](#) downloaden.

Geleid bezoek aan Bergenmeersen door Erwin Meylemans en een toelichting van de monitoring van het gebied door Grenzeloze Schelde

Op het terrein werd door Erwin Meylemans geduimd waar de locaties van de opgravingen zich bevonden.

Tijdens de wandeling werd door Grenzeloze Schelde ook het concept van een Gecontroleerd Gereduceerd Getijdengebied (GGG) uitgelegd samen met het belang van de opvolging van de veranderingen in een binnendijks gebied waar getij dagelijks binnenstroomt. Met het Sigmaplan ontstaat 40 000 hectare natuur gecombineerd met veiligheid.

De in- en uitlaatsluizen van het GGG Bergenmeersen zijn geopend in april 2013. De dagelijkse uitwisseling van water met de Schelde heeft implicaties voor de ontwikkeling van waardevolle estuariene natuur. Het voormalig polderoppervlak van Bergenmeersen ligt lager dan de natuurlijke slikken en schorren buitendijks. Een gewone sluis (aantakking) zou voor een veel te snelle sedimentatie zorgen door o.a. een te lange stagnante fase van het water in Bergenmeersen. In een GGG komt het water binnen via een hoge inwateringssluis en kan het water uitstromen bij eb via een lage uitlaatsluis (verduidelijking: [figuur tijcurves Lippenbroek in Hamme](#), het hoogwaterpeil wordt gereduceerd met 3 meter t.o.v. de Schelde met behoud van springtij-doodtij variatie).

De ontwikkeling van een slik of schor is het gevolg van de initiële hoogteligging van een locatie in een GGG en de waterhoogte op die plaats. Hoger gelegen gebieden die enkel bij springtij onder water komen evolueren in principe naar schorvegetatie. Sedimentatie of erosie (geomorfologie) en de vestiging van fauna en flora (biologie), wordt gemonitord in het gebied en vergeleken met de buitendijkse estuariene natuur. Drainage door krekens is uiterst belangrijk omdat planten (en dieren) in belangrijke mate afhankelijk zijn van de waterhuishouding. De 'natuurlijkheid' van de gecreëerde slikken en schorren is essentieel. De monitoring van de snelheid van sedimentatie op verschillende locaties in het gebied is ook van belang omdat de waterbergingsfunctie van het GGG-GOG zeer belangrijk blijft.

De monitoring van de nieuw geopende GGG's wordt uitgevoerd door de groep Ecosysteembeheer van de Universiteit Antwerpen.

Meer info

[GOG-GGG Lippenbroek](#)